

47 in 50 G. b.). Potem pa v Boštanjski priredbi termin omejaš ni uporabljen v pomenu sosed, temveč obakrat (čl. 31 in 41) v pomenu sodovce, to se pravi sogornik. — 36. Vinogradnik vobče je vendar paumann, glej spredaj op. 15 in 17. Tudi ni vse odvisno od kriterija podsodnosti, temveč tudi od drugih momentov. Naposled je nevdržna opredelitev, zgrajena na tezi, da imajo srednjeveške pravne ustanove dva pojmovna dela v sebi, katerih eden naj bi bil stvaren, drugi pa oseben. Vse te ustanove so kakor iz enega kova. Pisatelj je prezrl tudi glavno, da je bil mejaš svobodnjak. — 37. Ta opis je preširok. Gre za sogornika, ki je dosegel ime mejaš, ne pa »za ostale podložnike gorske palice«. — 38. Dobesedni prevod termina perkgnoss se glasi

sogornik. Perkgnoss je pomenil mejaša le neko obdobje pred kodifikacijo G. b. — 39. Čl. 47, 50 Recljeve priredbe, čl. 46, 49 Prir. NUK, čl. 50, 36, 39 Kapscheve priredbe, čl. 47, 50 Prir. NM, čl. 41, 42 Labasserjeve priredbe, čl. 42, 44, 46 Boštanjke priredbe, čl. 39, 40 Soteške priredbe. — 40. Uvod Prir. NM in čl. 14, dalje čl. 1, 16 Labasserjeve in Boštanjke priredbe. — 41. Stare priredbe sporadično, tako Recljeva čl. 47, Kapscheva čl. 1. Prir. NM čl. 9, poznejše priredbe pa redno: čl. 1, 9, 16, 18, 20, 25, 30, 41 Labasserjeve priredbe, čl. 1, 9, 17, 18, 19, 22, 44 Boštanjke priredbe, čl. 1, 6, 7, 14, 15, 16, 20, 22 Vagensberškega ekscerpta, čl. 8, 14, 15, 16, 17, 19, 24, 25, 29, 39 Soteške priredbe, slednjič gl. tudi toč. 8 Prekmurske priredbe.

FERDO SEIDL O SVOJEM ŽIVLJENJU IN DELU

V jubilejnem letu Seidlovega vzornika Charlesa Darvina priredil Marjan Mušič

Leta 1956 je šla skoraj neopazno mimo nas stoletnica rojstva profesorja Ferda Seidla, utemeljitelja modernega slovenskega prirodoslovja in poslednjega naravoslovskega polihistorja pri nas. Čas, ta sicer pravični sodnik, je bil zanj vendarle krivičen, zato sem se odločil, da opozorim nanj slovensko javnost in rešim pozabe moža, ki sem ga

Ferdo Seidl

poblize poznal in spoštoval ne le kot bistroumnega in z obsežnim znanjem okrepljenega znanstvenika, marveč tudi kot plemenitega in za vse lépo zavzetega moža, svobodomislega in rodoljuba.

Avtobiografijo je Seidl napisal v rodnem Novem mestu na pobudo prijatelja doktorja Pavla Grošlja in jo je datiral z dnem svoje 82-letnice, z 10. marcem 1938. leta. Razmnožena je bila v tipkopisu v več izvodih, ki jih je poklonil svojim sorodnikom, prijateljem in znancem. Poleg tipkopisnega izvornika, ki ga ima prireditelj avtobiografije in je služil pri objavi, ima med drugimi dva izvoda kopij Študijska knjižnica v Novem mestu, po enega pa Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter naravoslovčev nečak dr. J. Globevnik. Da bo ohranjen v čim večji meri njegov slog — l'homme, c'est le style —, podajam v celoti njegov tekst, ki bo takšen, kakršen je, v največji meri pripomogel k čim neposredneje očrtanemu profilu velikega pokojnika.

Ob prebiranju avtobiografije mora imeti bralec pred očmi, da jo je Seidl pisal na pragu smrti. Zato je razumljivo, da je ponekod marsikaj, kar se nam danes zdi manj važno, podrobneje obdelal, drugod pa, kjer bi želeli temeljitejši opis in razlago, to opustil ali pa celó povsem izpustil. Prav tako se mora bralec zavedati, da je bil tudi Seidl v vsem globoko zakoreninjen v svojem času. Njegov vzpon ni bil lahek, bil je ves čas spremljan z nevšečnostmi in ovirami, ki so se katerikrat zdele kar nepremagljive. Vživet se moramo v njegov položaj, ko se je znašel po odlično opravljenih visokošolskih študijah na meščanski šoli v Krškem ter se

Prirodoslovčeva mati Alojzija Seidl, rojena Kalčič

je kljub neprilikam in neugodnim perspektivam že tedaj krepko uveljavil s svojim tehtnim znanstvenim delom. Nič manj ni bila težavna pot, ki ga je končno dovedla v Gorico, kjer je prevzel mesto na realki po umrlem Franu Erjavcu. Njegova napredna, vsestranska naravoznanstvena usmeritev je naletela na odpor in negodovanje, saj je bil prvi pri nas, ki je goreče širil nova spoznanja v stroki in jih spretno presajal na domače tlo. Bil je pionir modernega prirodoznanstva, ki je bilo dotlej v pretežni meri deskriptivno in ni posegalo globlje v bistvena vprašanja gledé nastanka svetá in razvoja živih bitij. Pa tudi njegovo poslednje novomeško obdobje od leta 1915, ko se je umaknil pred grozečo vojno iz Gorice, do njegove smrti leta 1942, ko se je okupatorjev bes v vsej infernalnosti razmahnil, ni bilo brez stisk in nevšečnosti v vzdušju zastalega, takrat še močno provincialnega Novoga mesta, ki mu kljub skromnim priznanjem ni moglo nuditi pogojev za njegovo vsestransko znanstveno udejstvovanje. Zato tudi v polni meri razumemo njegove izjave, ki bi se nepoučenemu zdele kot izjave samo-

hvale, le kot ginljive izpovedi človeka, ki se je kljub oviram dokopal do uglednega položaja in je bil hkraju deležen priznanja in skromnih počastitev.

Čeprav je težko ločiti Seidla človeka od znanstvenika, ker nam je drag v vsej celovitosti, se je vendarle Seidl kot znanstvenik povzpел na evropsko raven in je prejel za svoje neumorno znanstveno delo priznanja najuglednejših ustanov in strokovnih društev. Bil je med drugim dopisni član Slovenske in Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti, častni član Geografskega društva na univerzi v Beogradu, Geografskega društva na univerzi v Ljubljani, Muzejskega društva v Ljubljani, Prirodopisnega društva v Ljubljani, dalje častni član Hrvatskega prirodoslovnega društva v Zagrebu, dopisni član državnega zavoda za meteorologijo in geodinamiko na Dunaju in mnogoletni referent Akademije znanosti in umetnosti na Dunaju.

Po svojem svetovnem nazoru je Seidl pripadal tisti evropski inteligenci druge polovice XIX. in začetka XX. stol., ki si je na podlagi napredka prirodoslovnih ved ustva-

Prirodoslovčev oče Ferdinand Seidl

nila svoj monistični svetovni nazor o enotnosti materije, energije in duševnosti. Nanj so odločilno vplivali Darwin in Spencer, Haeckel in Ostwald. Seidl tega nazora ni obdržal zase, ampak ga je širil tudi v poljudnoznanstvenih spisih, poudarjajoč pri tem njegovo neskladnost s cerkvenimi nazori, kar ga je privedlo v ostre konflikte. V tej veri v napredek naravoslovja kot ključ za napredek človeštva je naprednost, a tudi enostranost Seidlovih nazorov.

Po politični orientaciji je bil Seidl slovenski liberalec, ki je leta 1918 navdušeno pozdravil Jugoslavijo, a je zatem zastal v razvoju in se je trdovratno oklepal tega, kar je spoznal za pravilno v preteklosti. Tako moramo razumeti med drugim tudi njegov nekritični odnos do obdobja med obema vojnama in slavospeve dinastiji, ki so prišli do izraza tudi v avtobiografiji in so se okrepili prav v usodnih letih pred vojno, ko so se številni rodoljubi starega kova zatekali k utvaram, pričakujoč rešitve od tam, kjer je dejansko ni bilo moči pričakovati.

Seidl govori sicer o sociologiji ali kulturologiji kot posebni znanosti; vse njegovo gledanje na družbo je prežeto z liberalnim optimizmom in vero v napredek brez druž-

Prirodoslovčeva žena Pavlina Seidl, rojena Golč

benih pretresov, prav tako kakor pri njegovem vzorniku Spencerju. Seidl se pri tem ne zaveda težkih notranjih nasprotij, ki so posledica samega napredka naravoslovja brez ustrezne družbene preureditve, ne spozna teže družbenih konfliktov in ne najde pravega odnosa do problemov socializma. Vendar je v pogledu vzgojnega ideala Seidl v marsičem še vedno vzpodbuden. V mislih ima znanstveno in umetniško izobraženega človeka visokih etičnih kvalit. »Jedro izobražene osebnosti leži torej v družabno in socialno usmerjeni delavnosti.« In dalje: »Ideal izobraženega človeka je misleča, čustvujoča in hoteča osebnost, ki je premagala sebičnost (egoizem) in deluje v prid javnosti ali splošnosti.« Vse Seidlovo življenje in delovanje je bilo prežeto z visokimi etičnimi načeli, ki jih vsebuje ta, v »Moderni izobrazbi« podani ideal.

Kljub navedenim pomanjkljivostim pa se kaže Seidl toliko bolj kot napredno usmerjeni znanstvenik, ki je opravil svoje pionirsko delo temeljito in ga je razširil na vsa prirodoslovna področja. Bil je v pravem pomenu besede naravoznanstveni polihistor — tako ga je prvi označil njemu v marsičem sorodni Pavel Grošelj —, ki je umel razjasniti prav tako najtežje znanstvene probleme in jih tudi na poljuden način približati bralcu v klenem, sočnem jeziku. Njegovo delo je prežeto z ljubeznijo do domače grude in do lepotnih vrednot pokrajine, flore, faune, neba in vsega, kar zaznavamo v naravi.

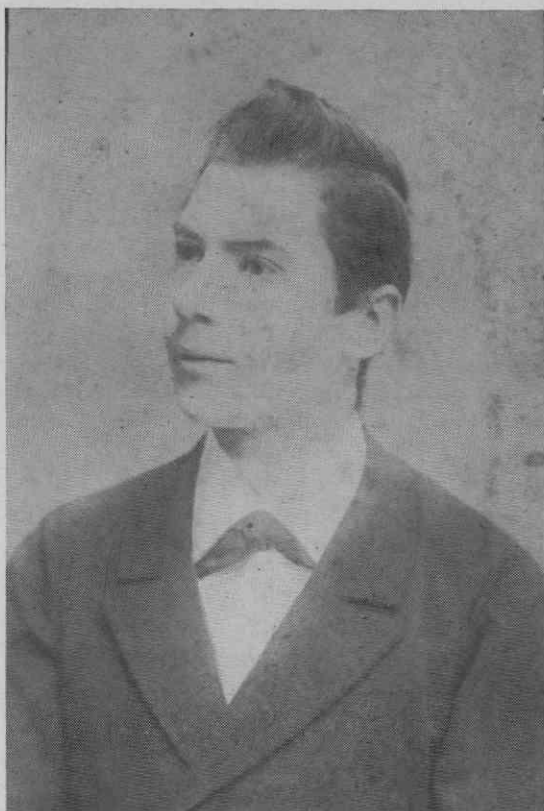
»Kje je tisti skrivnostni studenec, iz katerega je Seidl črpal svojo nenehavno vero in moč? Ena je misel vodnica, ki se odraža iz slehernega njegovega spisa in ki veže njegovo življenjsko delo v harmonično celoto: Domovina!

Štel ji je sončne in viharne dneve, pisal zakone njenim vetrovom, prisluhnil drgetu njenih zemeljskih grud, vzljubil je gozdove in cvetje njenih gora, stal ob bregovih pradednih morij in gledal, kako je vstajala iz njihovih valov in se oblikovala v silnih, krčevitih zgibih — kot znanstvenik je povzdignil glas za njene pravične meje.

Kako skromno a resnično je sam označil svojo življenjsko vsebino v geslu, ki ga je postavil na čelo »Rastlinstvu naših Alp«:

*Spoznavaj domovino,
da jo pristrčneje vzljubiš!*

Naj bi njegov zgled dvigal mlado pokolenje k neminljivim idealom *resnice, plemenitosti in lepote!* (P. Grošelj).

Ferdo Seidl po prihodu v Gorico

SEIDL FERDINAND

Autobiografija

1. Predniki bratje iz Češke, Martin Seidl, stari oče.

Okoli leta 1800 so se izselili trije bratje iz rodbine Seidl iz češkega Črnega lesa in so odšli proti jugu iskat srečnejšo prihodnost. Prvi se je ustavil v štajerskem Grazu, drugi v Ljubljani in tretji — Martin po imenu — je šel proti Trstu.

Pa že v Postojni so ga opozarjali, da si lahko pridobi pri bližnjem Razdrtem željeno celotno kmetijsko posestvo s prituklinami v last. Sprejel je priliko, kupil in se udomačil. V skorajšnji nemirni Napoleonovi dobi pa je začutil potrebo, da se vojni umakne; odselil se je in nastanil v Novem mestu na Dolenjskem. Tu si je pridobil hišo št. 39 (sedaj hiša s št. 10 ob Ljubljanski cesti). Temeljito si jo je obnovil in slednjič v zaključni kamen nad vežnimi vrati dal izklesati lastninski znak *M. S. 1833*, ki je ostal

Autobiografija je nastala na pobudo in željo, ki jo je podal g. dr. Grošelj Pavel, univ. profesor in urednik slovenskega naravoslovnega časopisa »Proteus«.

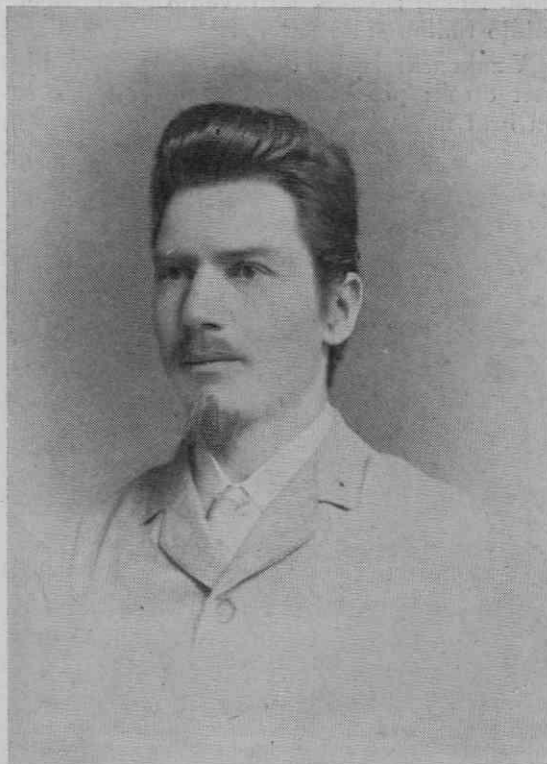
skozi več desetletij. Poleg veže v smeri proti Ljubljani je hiša imela povišano pritličje s stanovanjem, v smeri proti Glavnemu trgu pa pritlično prodajalno in se ondi stikala z večstoletno stavbo hotela Kokličevega. Hišo je krila streha iz skodel.¹

V celotnem pogledu je znašala pridobitev v Novem mestu in bila bratskemu beguncu na razpolago: obnovljena enodružinska hiša s kletjo in trgovskim prostorom ob glavni cesti in majhnim zelenjavnim vrtom za dvoriščem, nadalje velika orna njiva v Ločni v daljavi 2 km iz mesta, skedenj s kozolcem in malo njivico ob bližnjem robu malega Novega mesta. Lahko se je čutil zadovoljnega z lepo posestjo!

Žal je že leta 1836 strašna epidemija kolere izbruhnila po Evropi in je zajela tudi Novo mesto. Njena žrtev je postal tudi begunec Martin Seidl, steklar po poklicu, in z njim še njegova soproga Ahlin Marija. Zapustil je dva sinova in jedno hči, po krstnih imenih so to bili: Franc, Terezija in Ferdinand. Le-ta, najmlajši, je bil bodoči moj oče. Izgubil je starše kot otrok, ne da bi jih poznal, ko je imel šele dve leti.

2. Moj oče Ferdinand (1834—1882).

Za glavnega dediča po umrlem očetu je bil določen Ferdinand. V slovenskem Novem me-

Ferdo Seidl v Gorici

stu je zrastel kot Slovenec. Dovršil je osnovno šolo in nižje razrede gimnazije v Novem mestu in se potem uvedel v steklarsko trgovino in obrt v Mariboru. Potem se je pa za ta svoj življenjski poklic praktično izpopolnjeval po tedanjem običaju še v tujini kot potujoči rokodelski mladenič (Handwerksbursch). Ko se je naposled vrnil v Novo mesto, je nastopil dediščino po svojem očetu. Za življenjsko družico si je izbral mladenko Alojzijo Kalčičevo, ter se z njo poročil.

Rodbinsko ime Kalčič, Kaučič, Kavčič je med veljavnimi posestniki ob istrsko-notranjski meji precej pogosto. Umljivo je, da je Martin Seidl, ko se je selil iz Razdrtega v Novo mesto, bil dogovorjen s tistim Kalčičem, ki se je hotel istotako umakniti Napoleonovi vojski, da se skupno izselita s skupnim ciljem v Novo mesto. Ta Kalčič si je pridobil v Novem mestu večjo hišo; tisto, ki stoji nasproti hotela.²

Rodbinsko ime Seidl je precej razširjeno na Češkem. Nastale so tudi že podobno glaseče se spremembe (variante) imena: Seidler, Zeidler. Beseda je češkega izvora in pomenja isto, kar pri nas čebelar. Starejša češka oblika je *včedla* = čebela. Besedo Zeidler navaja tudi slovar Bartel-Janežič 1905 v pomenu čebelar na strani 859. Glasovna družba *dl* je za češki jezik značilna pomembnost. Nekaj zgledov je: divadlo (gledališče), midlo (milo), šidlo (šilo) ...³

V zakonski dvojici Seidl-Kalčič se je rodilo šest otrok: poleg mene kot prvorojenca še en brat in štiri sestre.

Seidlova rojstna hiša v Novem mestu z zelo spremenjeno zunanjščino (Foto M. Mušič)

Podoba je, da je češka kri očetova in slovenska materina v kombinaciji bila tista srečna okoliščina, ki mi je naklonila nadpovprečno delavnost duševno in ročno, pa tudi izredno žilavost telesa kljub šibkosti in slabotnosti, ki me je spremljala skozi vse življenje. Po prvotni odločitvi staršev bi bil jaz postal očetov naslednik v trgovini in vsi posesti. Vendar so dovolj zgodaj že spoznali, da mi bo primernejši duševni poklic, ki bi mu bila kos tudi povečana ročna spretnost. Moj mlajši brat pa je bil laže pridobljen za trgovino in gospodarstvo. In tako je prišlo, da je med bratoma odločila prirodna usposobljenost. V toplem hvaležnem spominu hranim jasno uvidevnost in blago voljo svojih sedaj že pokojnih staršev!

Kar se tiče kombinacije češke in slovenske krvi glede njene prednosti, je dokazano, da v dolgem in ozkem pasu, kjer se stikajo Slovani (češki, slovaški, poljski) z Nemci, in se v njem križajo oboje vrste krvi, je število veljavnejših znanstvenikov, pesnikov in drugih umetnikov odločno večje, kakor izven pasa. Izpričuje se torej jasno *prednost križanja*. V naši ožji domovini nimamo še podrobne preiskave vprašanja. Smem pa omeniti za zgled našega vrhujočega pesnika *O. Župančiča*, ki ima za starše: na tej strani Gorjancev dolenjsko mater, na drugi pa belokranjskega očeta. Drug, četudi skromnejši zgled nudi moja mnogoletna, vztrajna in uspešna delavnost večinoma poljudnoznanstvena na več poljih prirodoslovja. Spričo tega me imenuje univ. profesor dr. P. Grošelj polihistorja s pristavkom »zadnjega polihistorja«, ker so te vrste sposobniki redki. (Proteus 1936, str. 50). Deloval sem na polju geologije, seizmologije, meteorologije, botanike in kulturologije (sociologija).

Moj oče Ferdinand, rojen 9. aprila l. 1834, umrl 25. avgusta l. 1882, je bil nadnormalno visokega stasa, podolgastega bledega obraza z visokim strmim čelom, črnolas, moder mož, delaven, skrben gospodar, slovensko naroden, napredno misleč, nobeni strasti podvržen, visokošolski učeči se mladini naklonjen, torej plemenitega srca. L. 1866 je srečno preстал kolero, l. 1873 je ob težki odločitvi kupil hišo svojega trgovskega tekmeča na Glavnem trgu. (Tekmec je bil naslednik tistega treh bratov, ki se je ustavil v Ljubljani in je bil steklar.) Po splošnem vtisu vnanjosti je bil moj oče »lep mož«. Umril je za šenom (Rotlauf erysipel). Fakultetno izobražen zdravnik ni bil navzoč; manj izobraženi »padar« je napačno presojal bolezen za »želodčni katar« in bolnik je podlegel.

Ferdo Seidl na starost

Lepo posmrtnico o umrlem je napisal tedanji notar dr. Poznik v Slov. Narodu (ali v Dol. Novicah??).⁴

Moja dobra mati je bila manjše postave, okroglega, dobrodušnega obraza, črnelasa, skrbna gospodinja, varčna, toplo vdana soprogu in družini. Kadar sem se kot visokošolski študent odpeljal v Gradec, nikoli ni opustila poseči mi ob slovesu v roko s pestjo srebrnih desetih »za male potrebe«. (Od očeta in sestre sem prejemal po 30 goldinarjev na mesec.) Moja nepozabno mila in dobra mati je umrla 5. oktobra l. 1905 zaradi želodčne bolezni v 69. letu svojega življenja, posvečenega svojemu možu in svojim otrokom.

V nad vse topli in iskreni hvaležnosti gojim svetel spomin na moja oba roditelja, ki sta se v medsebojni srčni nagnjenosti zakonsko združila in — četudi nevede — združila hkrati češko in slovensko naravo ter v zedinjenosti okrepčala in stopnjevala sposobnosti tako, da sem pridobil njun najboljši srčni dar na pot v življenje.

3. Ferdinand 1856 —⁵

a) *Dan mojega rojstva in njegov vpliv na nadaljnji razvoj osebnosti.*

Prišel sem na luč sveta dne 10. marca leta 1856. Telesce novorojenca je bilo sicer do-

zorelo, toda izredno slabotno. Zatorej so ga še isti dan nesli h krstu. To dejstvo krstni list točno omenja. Želeli so ga krstiti v skrbeh, da šibko življenje ne ugasne, preden je rešena nedolžna dušica.

Dejansko je otrok ostal pri življenju, doživel je celo osemdeset in šest let — toda šibkost telesa je ostala.⁶ Drobní mladenci je prišel celo k vojaškemu naboru. Vojaški zdravnik je proglasil nesposobnost za vojaško službo in nejevoljen vzkliknil: »Ein Spatz!«, tolikanj ozek in šibek je bil moj prsni koš. Leta 1903 sem se na Dunaju predstavil šefu nekega znanstvenega zavoda (Zentralanstalt f. Meteorol. u. Geodynamik), pa mi je v prijaznem obgovoru pripomnil, da si me ni predstavljal toli mladega! Odgovoril sem gospodu: »To je napaka, ki se dan za dnevom manjša!« Še kot 70-letnik sem imel prožno, hitro hojo. In kot 80-letnik imam še goste črne lase na lobanji in rdeča, gladka, ne nagubana lica! Običajna starostna bolezen, imenovana poapnenje žil (arterioskleroza), se je pri meni pojavila pri štiridesetih letih kakor pri drugih moških okoli l. 1900 s krepkimi bolečinami v možganih in vsem truplu; toda dva poglavitna oroda (organa): srce in želodec delujeta še v 80-letniku povoljno spričo rednega življenja.

Najbolj pa iznenadeja, da je moja duševna delavnost neokrnjena ostala toliko, da sem še leta 1935 ob 80-letnici objavil tehtno in uspešno originalno znanstveno študijo o »Dinarskogorskem fenu« (124 strani, velika 8°). Že l. 1903 me je visoka Akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu počastila sprejemši me med dopisujoče člane. In enaka visoka Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, ustanovljena l. 1940, mi je tudi naklonila čast dopisnega članstva. Visoko ugledni univ. profesor dr. Pavel Grošelj (umrl 26. januarja 1940) me je počastil z nazivom »polihistor«,

Hiša v Novem mestu, v kateri je umrl Ferdo Seidl. Na oknu njegove študijske sobe v nadstropju je skromna meteorološka naprava

ker sem v želji, da pobudim slovenske višje inteligenčne kroge za moderno prirodoznanstvo, objavil vneto študije o domačih tleh in razmerah iz petih panog (geologija, seizmologija, meteorologija, botanika in sociologija ali kulturologija, kakor že omenjeno).

To živahno delovanje je umljivo, ako upoštevamo, da so možgani pri rojstvu človeka še povsem nedovršeni. Možganske stanice (ganglijske) so sicer že vse v lobanji na svojem mestu in v polnem številu, toda niso še spojene med seboj in s telesom, zlasti njih medsebojna zveza (asociacija), ki šele otvarja bogato sposobnost duševno delujočega človeka, se izdelava šele nekaj časa po rojstvu, v že krepkeje zgrajenem telesu. Tako se pripeti, da miselni stroj (Gedankenfabrik), celó duševnega velikana utegne bivati v šibkem telesu.

b) *Moje šolanje: osnovna šola, gimnazija, univerza. Smrt očetova.*

Osnovno šolo in gimnazijo sem dovršil v enajstih letih 1863—1874 v Novem mestu. Po vsakoletnem uspehu sem bil ali odličnjak ali vsaj med prvimi ugodnjaki. L. 1866 sem bil hudo bolan. Na šolskem izletu sem opazil krasnega kačjega pastirja. Hotel sem ga kar z roko ujeti. Pri tem pa sem padel v potok. Sledila je huda, dolga bolezen, ki me je jako oslabil in kar za vsa leta.

Zaradi tega sem zaostal v telesnem razvoju. Bil sem med vsemi otroki svojih staršev edini šibki.

Med najzgodnejšimi spomini mi lebdi pred očmi prihod ljubljanskega društva Sokola, ki je posetil Novo mesto leta 1865, da se udeleži 500-letne svečanosti ustanovitve mesta.

Živahno me je kakor vso tedanjo gimnazijsko mladino zajela slovenska narodna misel leta 1868, ko je prihajal iz Trsta šaljivi list »Jurij s pušo« med nas.

Novomeški trg v semanjem vrvežu leta 1898
(Foto K. Clarici)

Novo mesto l. 1899 o priliki rušenja starega lesenega mostu
(Foto K. Clarici)

Na višji gimnaziji sem se dobro zavedal višje stopnje izobrazbe, ki jo šola podaja. Najjačji dojem med vsemi, ki jih je osmero gimnazijskih let zasadilo v mojo zavest, je bila tista ura, ko nam je šestošolcem profesor dr. A. Böhm razlagal Kantovo in Laplaceovo teorijo o razvoju našega sončnega sestava po fizikalnih silah snovi same.⁷ Ves razred je napeto poslušal. Tudi jaz sem bil ves prevzet po veličastni sliki, ki jo je profesorjeva beseda razgrinjala pred nami. To je bil najmočnejši in najlepši doživljaj moje gimnazijske dobe. Nadaljevanja, žal, ni bilo! Zabrani so ga gg. v frančiškanskem samostanu, ko jim je zadevo nekdo izmed nas učenec izbrbral. Nekaj let kasneje pa je že bila Kantova in Laplaceova teorija sprejeta v učno knjigo za srednje šole geologije na Dunaju in v vsej državi. Prikupna, dobro podprta teorija si je torej po svoji bistrosti nepremagljivo pridobila priznanje!

L. 1874 sem dovršil osmi razred na gimnaziji in pridobil maturitetno spričevalo s častnim pristavkom »z odliko«.

Še isto leto sem vstopil na univerzo v Grazu in se v oktobru vpisal v prirodopisno skupino filozofske fakultete za študij prirodopisa kot glavnega predmeta in matematiko in fiziko za stranska predmeta. Doba mojih študij je bila med učenjaki doba vroče borbe za znamenito Darwinovo teorijo o pokolenju živih bitij, ki ji je bil med Nemci ognjevit zagovornik univ. prof. E. Haëckel, in je postala klasična doba zanjo. Vsa biologija se je obogatila na novi podlagi. Pa tudi mineralogija in petrografija in geologija so se preosnovala, razširile in poglobile. Vneto sem sledil razvoju znanosti. Čas sem brez vrzeli izrabljaj. Ves dan sem imel zaseden: če ni bilo predavanja profesorjev to ali ono uro, sem jo uporabil po svoji prizadevnosti v biblioteki: ali univerzitetni ali joanejski — od 8. ure zjutraj do 8. ure zve-

Južno pročelje Novega mesta okrog leta 1920
(Po razglednici)

čer. Še ob nedeljah sem se zaposlil predpoldne v muzejih in inštitutih. Moje šibko telo ni odolevalo tolikemu naporu. Če so možgani zasegli dovoljno množino krvi za njih duševno delo, je pa želodec ni dobil za svoje delo: za prebavljanje. Obolel sem zatorej na želodcu. Podaljšati sem zato moral svojo študijsko dobo. Vendar sem se oglasil za profesorsko preizkušnjo. Opravil sem predpisane domače in tudi klavzurske pismene izdelke z izredno dobrim uspehom in pristopil l. 1880 še k ustnim preizkušnjam. Uspeh je bil tu. Veselo ganjen koj po preizkušnji sem pohitel na brzojavni urad v Grazu in sporočil na naslov staršev v Novo mesto besede: Preizkušnjo pravkar prestal briljantno!

V sledečih dneh so gg. izprašujoči profesorji prispevali vsak s svojim zapisnikom o preizkušnji v univerzitetno pisarno. Iz prispevkov je nastajalo celotno spričevalo. Tedaj so govorili v tej pisarni, da se redkokedaj pišejo tako lepo profesorska spričevala, kakor je bilo moje.

Moja staršem poslana brzojavka se je kmalu razvedela tudi po Novem mestu. Ker pa ni bilo obvestila v uradni Laibacher Zeitung, ga direktor novomeške gimnazije, Fischer po imenu, ni verjel in je odkrito izjavljal, da ni resnična, dokler ni uradna pot vendarle po nekoliko dneh in tednih došla. (Fischer je bil nasprotnik Novega mesta in je delal na to, da mu gimnazija odpade.)⁸

c) *Učitelj na meščanski šoli v Krškem, suplent na realki v Gorici ob Soči.*

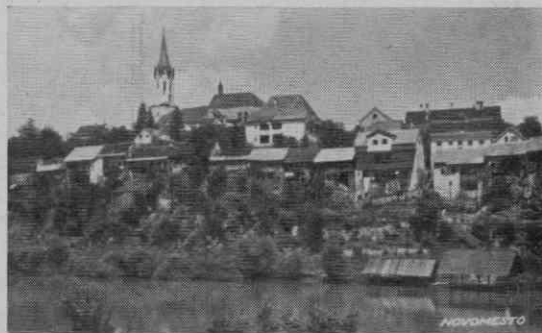
Po bridki smrti očetovi in spričo zasedenih vseh dosegljivih suplentur na srednjih šolah mi je zasijal kar vesel žarek, ko je bila razpisana služba na meščanski šoli v Krškem za mojo učno skupino predmetov. Priglasil sem se, ugodna rešitev je kmalu došla, predstavil sem se osebno ob koncu oktobra 1882. Služboval sem ondi do febr. 1887.

Skrbno sem se uvajal v svoje dolžnosti, porabil sem priliko, da sem spoznal metotiko takrat že moderno (l. 1878) preosnovane osnovne šole. Oboje mi je kasneje na srednji šoli v Gorici ob Soči jako v prid hodilo. Vmes sem vendarle porabil vsako priliko, da se oglasim v Ljubljani pri deželnem šolskem svetu za morebitni prestop na srednjo šolo. Nekoč mi je ob taki moji želji odgovoril deželni šolski nadzornik g. Smolej z besedami — seveda v nemškem jeziku —: »Čimdalje delujete na meščanski šoli, tem bolj nerabljivi ste za srednjo šolo.« Gospod nadzornik je menda zgolj sebe imel v mislih; o njem se je širila govorica, da je pri profesorski preizkušnji padel in šele ob ponovitvi uspel. Moje profesorsko spričevalo prikazuje vendarle tolikanj obsežnejše in trdneje utemeljeno strokovno znanje, da ga moja krška leta ne izbrišejo, kakor goba izbriše tablo.

Moje profesorsko spričevalo jamči visoko mero znanja, ki je pri profesorskih kandidatih redkost, a je za meščansko šolo neuporabno; na drugi strani pa prihaja moderna učna metoda meščanskih in osnovnih šol meni v prid, pa bi došla vsem mladim profesorjem in suplentom tudi v prid, a sem je deležen samo jaz. Z njo je pridobila moja uporabnost za gimnazijo, a sedanja gimnazija oz. realka je izgubila moje sodelovanje. Premestitev na gimnazijo bi višjim razredom vrnila izredno usposobljenega strokovnjaka, a ta bi v nižjih razredih zasigural učni uspeh, ker bi se naslanjal na metode osnovne šole.

Moja želja, ki me je privedla k dež. šol. nadzorniku, je bila potemtakem povsem upravičena, nazor g. dež. šol. nadzornika Smoleja, neugoden šoli in meni, pa je bil nesprejemljiv.

Porabil sem v Krškem še priliko, da si razširim učno usposobljenost za slovenščino kot učni jezik. Pridobil sem si to usposob-

Južno pročelje Novega mesta okrog leta 1920
(Po razglednici)

Pogled na Gorico pred prvo svetovno vojno

ljenost s preizkušnjo pri svetovno znanem učenjaku Fr. Miklošiču na Dunaju s spričevalom dne 27. februarja 1885.

Opravljal sem svojo službo v Krškem dalje v nespremenjeni marljivosti prav tako v učni sobi kakor v dvorani za učila.

Mil slučaj je naklonil, da sem v krški šolski palači srečal tudi učiteljico, ki je bila kljub vsej svoji visoki izobrazbi zvesta domačemu gospodinjstvu. Najini življenjski poti sta se kasneje zblížali in postala sva si mož in žena.

Nenadoma pride nekega dne dopisnica, ki jo je poslal na moj naslov v svoji izredni naklonjenosti gospod deželni šolski nadzornik dr. Zindler v Grazu.⁹ Dopisnica poroča, da je profesor Fr. Erjavec nenadoma umrl, in dobrohotno opozarja, naj se takoj priglasi pri direkciji realke v Gorici za suplenturo.

Gospod deželni šolski nadzornik dr. Zindler je bil svoj čas direktor v Novem mestu in jaz sem bil srečen, da sem bil njegov učenec prav v predmetih, ki so mi bili najljubši: v matematiki in fiziki — prirodopis je bil v rokah drugega profesorja. Ko sem bil probekandidat v Grazu, je g. dr. Zindler posetil tudi gimnazijo, kjer sem slučajno imel pouk v računstvu. Začudil se je, ko sem poučeval prav po njegovem načinu. To ga je menda

Pogled na Krško leta 1928. V sredini je »šolska palača«, v kateri je poučeval mladi Ferdo Seidl (Po razglednici)

spomnilo, da me je dobrohotno opozoril na suplenturo po umrlem prof. Erjavcu.

Priglasil sem se direkciji realke v Gorici brez odloga in bil sprejet.

Ob poslavljanju s Krškega je bila poglavitna oseba moj ravnatelj na meščanski šoli g. Lapajne Ivan, odlični šolnik, ustvarjalen v šolski književnosti, neumorno delaven mož, rodoljuben, napreden, gospodarski buditelj in ustvarjalec, pravi narodni apostol. Nepozaben mi je, hvaležen sem mu: Slava njegovemu spominu in spominu na njegovo milo, zvesto soprogo!! Od njegovih sinov je dosegel dr. Stanko odlično mesto univerzitetnega profesorja v Ljubljani, torej na slovenski univerzi, ki je bila očetov ideal.

d) *Suplent in profesor v Gorici 1887—1915.*

V Gorici sem služboval ves poletni semester kot suplent, potem je učno mesto praviloma bilo razpisano za definitivno namestitev. Oglasilo se je 45 prosilcev. Zmagal sem v ministrstvu na Dunaju po dobrohotnem posredovanju mojega bivšega učitelja na gimnaziji v Novem mestu, tedaj (l. 1887) državnega poslanca Fr. Šukljeta in bil torej imenovan za trajno profesuro na realki v Gorici. Imam prijetno zavest, da sem pa vodilno sodeloval pri volitvi, ko sem prišel iz Krškega v Novo mesto, da organiziram agitacijo za volitve Fr. Šukljeta v vsem volilnem okraju, ki je segal od Bele Krajine do Višnje gore. V Krškem sem dobil v ta namen dopust. Sprva je posredovanje posl. Šukljeta zadelo na ugovor, češ v ministrstvo je došlo poročilo, da je Seidl »rdeč socialdemokrat«. Šukljetu je bilo lahko zavriniti to črno intrigo.

Po počitnicah sem se vračal dobre volje v Gorico na realko. V profesorskem zboru so bili Slovenci: katehet dr. Zorn in pa Berbuč, Čebular, Plohl in jaz; dva profesorja sta bila Italijana, ostali pa Nemci; direktor je bil Schreiber, strog pa takten Nemec.

Vsa leta sem poučeval v 7. razredu mineralogijo in geologijo, poleg tega v I. in II.

razredu prirodopis, in kar je še bilo treba računstva v III. in IV. razredu. Oskrboval sem tudi še prirodopisno zbirko v dveh sobah.

Kot naravoznanec sem prepotoval vso deželo Goriško-Gradiščansko in jo proučeval botaniško in geološko in kolikor moči tudi zoološko. Stopil sem rad v stik zlasti s slovenskimi domačini. Ljudje so se čudili, kako na prostem razgledujem in popisujem kameenje in sedaj pa sedaj tudi s seboj vzamem v nahrbtnik. Pri javnih predavanjih v Gorici pa sem obrazložil, kako je njih dežela zgrajena. Pa tudi jaz sem rad poslušal domačine, kako so modro umevali življenje in socialne ter politične razmere. Narodna zavednost se je ob pozivih umnih klicarjev (dr. Anton Gregorčič, Andrej Gaberšček, prof. Berbuč, Simon Gregorčič, dr. Gruntar, dr. Tuma i. dr.) silno probudila. Število učencev, ki so prihajali iz Soške, Idrijske, Vipavske doline in s Krasa je hitro rastlo in naraslo do absolutne večine v goriški realki zlasti v višjih razredih.

Prve počitnice med zimskim in poletnim semestrom so bile posvečene poroki z mojo iskreno ljubljeno zaročenko; to je bilo dne 11. februarja 1888 predpoldne. Popoldne sva se v živi sreči odpeljala od doma njenih staršev v Ljubljani proti najinemu skupnemu novemu domu v Gorici.

Potem nama je pomlad v goriški bližnji okolici nudila novih užitkov. Moja mlada soproga je imela zanimanje za cvetoče rastline, ki so v sončni pomladi prihajale — vse

njej nove oblike iz južne mediteranske flore. Tudi še v poletju sva rada hodila, da spoznavava deber, v kateri teče Soča med Solkanom in Pevmo, in je v njej zasejala semena alpskih rastlin z gornjega toka reke [sc. Soče].

Plesna veselica v goriški Čitalnici naju je seznanila z mlado slovensko družbo.

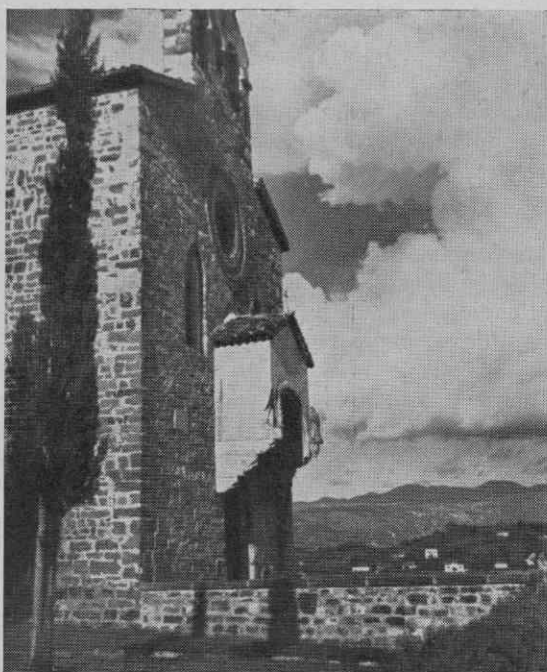
V sledečih letih sem pri svojih obsežnejših izletih prišel v stik z botanikom prof. Pospichalom, ki je prihajal iz Trsta in spopolnjeval svoje znanje goriške flore.

Na krasno velikonočno nedeljo l. 1895 smo doživeli katastrofalen potres, ki je v Ljubljani rušil ali močno poškodoval hiše ob 11^h 16^m v noči 14. aprila. Strašni potresni trepeti tal so še v oddaljeni Gorici budili speče in večino napeljali iz hiš na varne večje trge. Potresni sunki so se še dolgo ponavljali na večjem ali manjšem prostoru.

Akademija znanosti in umetnosti na Dunaju se je odločila, da ustanovi organizirano opazovanje in proučevanje potresov po vsej državi. Razdelila jo je na potresne pokrajine in le-te poverila vsako svojemu referentu, da ustanovi mrežo opazovalcev, ki naj poročila o potresih njihovega bivališča pošiljajo vsak svojemu referentu. Le-ti jih zberejo in uredijo in pošljejo skupna celotna poročila za vsakoletno objavo pri Akademiji. Referat za Kranjsko in Goriško-Gradiščansko je Akademija poverila meni in jaz sem za poročevalce poprosil večinoma učitelje osnovnih šol, ki so vobče po svoji izobrazbi najbolj poklicani za pomoč v znanstvenem vpra-

Gorica z okoljem pred prvo svetovno vojno

Motiv z Goriškega gradu (Foto M. Mušič 1940)

šanju. Na stotine in stotine pozitivnih in negativnih poročil mi priča, da se nisem varal v pričakovanju pomoči učiteljstva. Hvala mu tisočera!

Ko sem bil l. 1903 na Dunaju kot udeležnik kongresa geologov iz vseh delov sveta, sem imel priliko predstaviti se predsedniku potresne komisije v Akademiji, univ. prof. Moisisowiczu. Častno mi je bilo, ko me je visoki gospod sprejel z besedami: »O, unser bester Landesreferent!«

e) *Doma v stanovanju.*

Po dovršenem šolskem delu sem navadno hitel domov (Via Vetturini 11, II. nadstr.).

Doma je gospodinjila moja štedljiva, skrbna, večča, skromna soproga sama ob pomoči postrežnice. Stanovanje je bilo izredno zadovoljivo. Na razpolago sva imela stanovanje mojega prednika v šoli, prof. Erjavca, in ga najela zase. (Vstopna soba, sprejemna soba, spalnica, moja študijska soba, obednica, soba za goste, mal odprt hodnik; sončne tri strani. Za stalno strežnico žal ni bilo sobe. Soproga se je morala zadovoljiti z zunanjo strežnico.

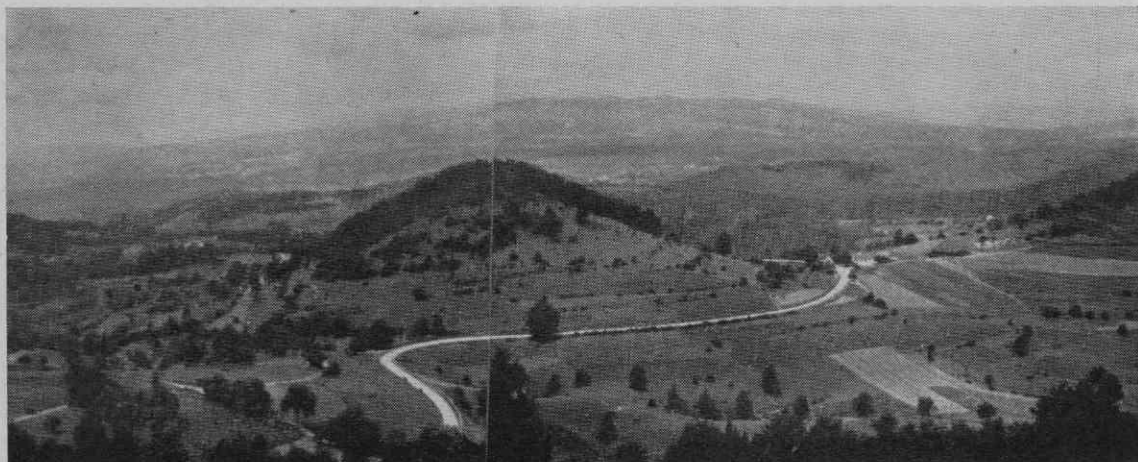
Po skončanih gospodinjskih opravkih je imela soproga na razpolago klavir in gosli, svojo leposlovno knjižnico s slovanskimi in nemškimi knjigami, časopisi in časniki. Ob ugodnih prilikah sva šla na sprehod s postranskim namenom, spoznavanja flore. Seveda sva napravila tudi nastopni poset pri direktorju in kolegih.

Ob prilikah sva se poslužila železnice ali voza.

Leta 1891, na dan 4. aprila, naju je sreča oradostila z rojstvom sinčka, čvrstega nadnavadno! Porod je bil težak, zdravniške pomoči potreben. Po zanikrnosti zdravnika (ginekologa!) in babice je otrok zbolel (zaradi zaprtja črevesa) in 17. aprila umrl. Bridka izguba! Mlada mamica hudo prizadeta, dolgo bolna, po zdravniku nemilo oplašena, ponovitev odsvetovana.

f) *Upokojitev — Slovo od Gorice — Preselitev v Novo mesto.*

Ob mojih jesenskih posetih po lepi deželi ob modrozeleni Soči sem leta 1914 opazil,

Pogled z Gorjancev proti Novemu mestu. Na desni ob cesti je gostilna »Pri Zajcu«, kjer je bila na Seidlovo pobudo vzdignjena spominska plošča Janezu Trdini in je bilo sklenjeno, da se poimenuje vrh Gorjancev, sv. Jera, v Trdinov vrh.

(Foto dr. Drago Mušič 1921)

da nastajajo pri Tolminu vojaške obrambne naprave: strelski jarki i. dr. Bilo je očitno, da se pripravlja vojna. Seštel sem službena leta in opazil, da so blizu polnemu številu službenih let za upokojitev. Vložil sem torej prošnjo na učno ministrstvo za upokojitev in jo dosegel.

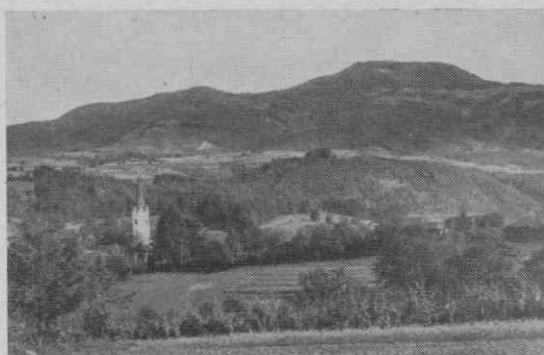
Težko je bilo zapuščati prijazno, prebujeno Gorico, toda razmere so to zahtevale. Sredi meseca aprila l. 1915 sem se s soprogo in pohištvo preselil v rojstni kraj Novo mesto in dobil stanovanje v hiši moje sestre Marije. Meseca maja l. 1915 je v istini Italija stopila v vojno zoper staro monarhijo Avstrijo. Ob priliki upokojitve sem prejel po cesarjevi odločitvi visok naslov »vladni svetnik«, ki je za profesorja VII. činovnega razreda veljal za visoko odlikovanje. Moji kolegi, ki so se selili iz Gorice šele po italijanski napovedi vojne so bežali iz Gorice ob burnem direndaju, ko že ni bilo voz na razpolago in so bile ceste gosto zasedene.

Stanovanje v Novem mestu je bilo v sicer stari, toda vrlo dobro v renesančnem slogu obnovljeni hiši.¹⁰ Toda v hiši je bila gostilna in špecerijska trgovina nasproti živahnemu hotelu; obednica in kuhinja pa pod streho! Same neugodnosti in pa hrušč in trušč. Sobe skozi vse leto brez sonca! Stanarina prav znatna.

g) *Upokojenec med vojno. Trdinov vrh. Potres v Brežicah. Jugoslavija.*

Med svetovno vojno 1914—1918 sem z drugimi rojaki vred težko pričakoval srečnega konca. In s pomočjo Amerike je prišel. Avstrijski cesar Karol, naslednik ta čas umrlega Franca Jožefa, je spoznal konec cesarstva in osvoboditev narodov slovanskih iz »ječe narodov«. V Novem mestu smo se strnili pod vodstvom župana Rozmana vsi meščani v dolg spreved in z veselimi krikami šli pred glavarstveno palačo. G. glavar Vončina je bil slučajno z otroci na balkonu. Dopustil je vzklike množice. Vrnili smo se. Župan Rozman je združil okoli sebe ugledne meščane in se poslovil z »adijo, Korel, živela Srbija! Živelo Novo mesto, ne več Rudolfovo!« Zvečer je bila veselica v Narodnem domu s programom: veselje brez konca, petje, govori, ples!

Oživela so narodna društva in kmalu sem z ozirom na moje narodno mišljenje in delavnost imel obilico narodnih (nacionalnih) poslov: predsednik Narodnega doma, Narodnega sveta, Ciril-Methodove družbe, Jugoslovanske matice, Slov. planinskega društva. Ker izpočetka še ni bilo ne denarja, ne tiskarne, sem bil obrkatu fabrikant pla-

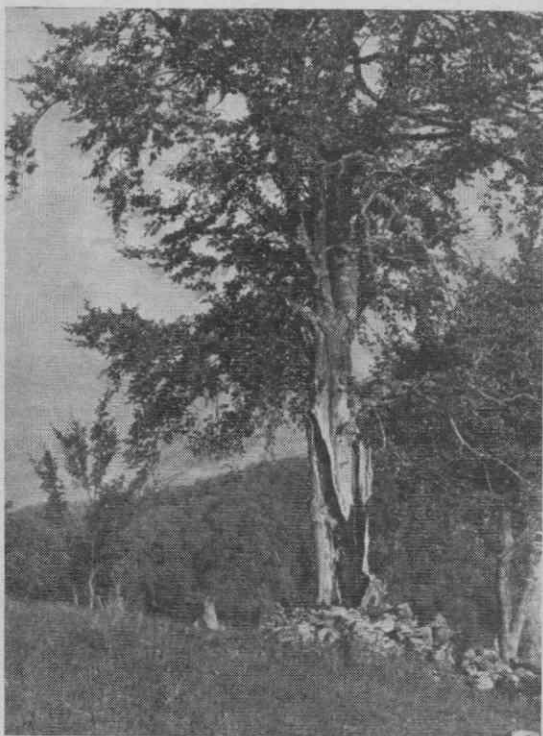
Gorjansko Podgorje s Hrušico, v ozadju Trdinov vrh (Po razglednici)

katov in njih raznašalec.¹¹ Razširila se je želja, da bi se priljubljenemu Janezu Trdini postavil spomenik ob cesti na prevalu Gorjancev od novomeške na metliško stran. Temu nasproti sem izprožil misel, naj bi se glavni vrh Gorjancev preimenoval v Trdinov vrh, kar bo vidnejši, častnejši in trajnejši, predvsem pa cenejši spomenik. Sklical sem v ta namen v imenu SPD narodni shod h gostilni pri »Zajcu« nasproti orožniške postojanke Vinja vas. Prišlo je neizmerno ljudstva, tudi mnogo Novomeščanov. Govorili so poleg sklicatelja Seidla profesor Wester in predavateljica Marta Mušič. Vse je glasovalo za predlog. Poslali smo tudi vdano brzojavko kralju. Drugi dan sem poslal predlog in prošnjo za odobritev preimenovanja notranjemu ministrstvu v Beograd. Prošnja je uspela in tudi ljudstvo se je hitro privadilo novemu imenu. Trdina ima sedaj spomenik, ki je cenejši kakor vsak izklesani, pa vidnejši v daljavo še tem boljše in trajen za vse čase.

Prišli so medtem mirnejši časi. Na izletih v okolico Novega mesta sem proučeval geo-

Gracarjev turn z Gorjanci v ozadju (Foto dr. Drago Mušič 1950)

Motiv z gorjanskih košenic (Foto dr. Drago Mušič 1951)

loško sestavo. Nekaj let sem tudi po nalogu deželnega predsedstva poučeval na gimnaziji v rojstnem kraju in pa na trgovski šoli. Neizmerno mi je bilo drago poučevati v slovenskem jeziku.

Leta 1914 se je pripetil katastrofalen potres pri Brežicah ob Savi. Proučil sem ga v sodelovanju s potresnim referentom za Štajersko, univ. profesorjem Heritschem. Akademija znanosti in umetnosti na Dunaju je priobčila skupno razpravo. Kot potresni referent za akademijo sem deloval 20 let in priobčeval v letnih poročilih akademije svoja poročila. Predsedstvo akademije mi je za uspešno in nesebično delovanje izreklo »najpopolnejše priznanje in najtoplejše zahvalo.«

Minila je svetovna vojna in osrečila nas je neizmerno kot njen uspeh Jugoslavija, naša prava, naša tisočletje zahrepenena domovina, ki je združila Srbe, Hrvate in Slovence, žal izvzemši Trst in Gorico, pod kraljevsko krono karadjordjeviško s kraljem Petrom, po boleznih oslabiljenim, in čvrstim vrlim kraljevičem Aleksandrom na čelu. Dan 1. decembra leta 1918, ko se je ta zgodovinska odločitev dogodila, je bil v političnem oziru najsrečnejši za Slovence. Tudi jaz sem se tega zgodovinskega dogodka zavedal in ga imam v spominu za najsrečnejšega v političnem življenju.

V svetli jugoslavijski dobi sem dosegel svoje 70. življenjsko leto na dan 10. III. 1926 in ga z mojimi prijatelji slavil. Prejel sem nenadejano število pismenih in brzojavnih čestitk, namreč 120. Dosegel sem tudi svojo 80-letnico in doživel zopet 120 pismenih in brzojavnih čestitk na dan 10. marca 1936 in slavnostni sestanek novomeških in vnanjih čestilcev v veliki polni dvorani. Srečen sem bil nad vse tolikih čestilcev in spoznal živo in dejansko nad vse lepi uspeh mojega domoznanskega literarnega delovanja. Sto in dvajset! In to samo najzavednejših iz višjih in najvišjih kulturnih krogov! Srečen, nad vse srečen sem bil in trajno srečno živim ob spominu nad tolikim priznanim uspelim kulturnim delom med mojimi rojaki!

h) Znanstveno pisateljsko delo.¹²

Ko sem prišel iz univerznega mesta, kjer sem doživel klasično dobo modernega prirodoznanstva (Darwin-Haeckel, Lamark...) mi je stopila pred oči slovenska revščina v prirodoznanstveni literaturi. Spoznal sem, da se tudi Slovenci ne moremo več zadovoljiti s preprostimi, četudi odlično pogojenimi popisovanjem domačih in tujih živali, koristnih in škodljivih rastlin.

Izbral sem si Kamniške ali Savinjske Alpe za vzgled male skupine visokogorja, ki pa posega iz temne, davne geološke minulosti v sedanost z vsemi svojimi snovmi, položaji in oblikami, javljajoč svojo pestro geološko zgodovino milijonsko letnih dob.

Slovenska Matica v Ljubljani, ki je bila pripravljena knjigo založiti z vsemi predloženimi podobami, je izročila tisk goriški tiskarni A. Gabrščekovi v Gorici in jaz sem bil voljan izvršiti tudi nakloniti vso pozornost. Knjiga je izšla pod naslovom »Kamniške in Savinjske Alpe«, njih zgradba in njih lice, poljuden geološki in krajinski opis z geslom: saxa loquuntur, v dveh polovicah

Zalog pri Novem mestu. Območje prečenskega diluvialnega jezera (Foto K. Clarici 1910)

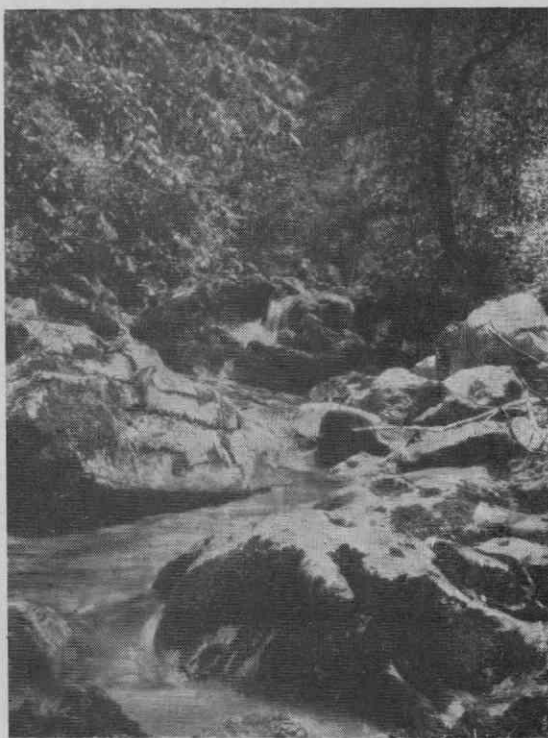
v letih 1907 in 1908. Z mnogimi prilogami med rednimi izdajami Slovenske Matice je bila razdeljena v roke članov družbe; nadštevilnih odtiskov je bilo malo in so hitro pošli ob času, ko je bilo povpraševanja še obilno, zlasti ko je književni obzornik Ljubljanskega zvona knjigo navdušeno priporočil (urednik dr. Jos. Tominšek).¹³

Leta 1918, prav ob rojstvu Jugoslavije je izšla knjižica Rastlinstvo naših Alp (224 strani, mala 8° s sliko na naslovnem listu M. Gasparija v zasebni založbi), ki pa je zaradi konkurza založnika bila javnosti za kupno dobavo na razpolago le malo časa. Ko je l. 1940 zopet prišla na dan, je bila hitro razprodana. Knjiga ima za vodilno misel vseskozi moderno biologijo. Opisuje rastline kot živa bitja, ki se morajo boriti za biti ali ne biti od rojstva do smrti, uspevajo pa, kolikor so se prikladno prirredile. Vzbujajo naše sočutje, ko vidimo, kako so znale premagati vse neprilike (sonce in dež, vročino in mraz, borbo za rojstni kraj i. dr.). Tako umevanje znači bistven napredek znanosti in bistveno novo umevanje prirode na podlagi temeljne ideje Darwina.¹⁴

V brezmejno hvaležnem spominu imam stik, ki sem ga pridobil leta 1895 z g. docentom dr. Fr. Kossmatom, ki je kot geolog državnega zavoda »Geologische Reichsanstalt in Wien« prihajal v naše kraje v dobi 1895—1910 med šolskimi glavnimi počitnicami in izdeloval geološki zemljevid naših krajev na prostoru med Gorico, Ljubljano in Mangrtom. Imel sem dragoceno priliko spremljati odličnega strokovnjaka in nadoknaditi, kar se nisem mogel naučiti na univerzi, ki ni imela za geološko tektoniko predavajočega profesorja. Na realki v Gorici sem potem lahko pokazal učencem na izletih v okolico nekaj zgledov o zgradbi naše

Pogled s Strehovca na Savinjske Alpe, ki jih je Seidl temeljito proučil in nazorno predstavil v delu »Kamniške ali Savinjske Alpe« (Foto J. Čermak)

Glazuta na Gorjancih (Foto K. Clarici 1917)

zemeljske oble, ki bi si jih sicer ne bili mogli predočiti. Z največjim zanimanjem so jih spremljali in še med počitnicami sem dobival pismena poročila od učencev, da so stali tu ali tam pred tektonskimi ugankami in si želeli mojo navzočnost, da bi jih jim rešil.

Z univ. profesorjem Kossmatom sem bil na torišču gorotvornih sil v velikem merilu (Triglav, Mangrt) in sem občudoval velike profile. Kossmat sam še ni obrazložil rezultatov svojih nazorov v javnosti.

Pač pa je priobčil univ. prof. A. Winkler leta 1923 obširno razpravo o Vzhodnih Južnih Alpah pod naslovom »Bau der östlichen Südalpen« v časopisu *Mitteilungen der Geol. Gesellschaft in Wien* na 272 straneh. Njegovo naziranje je stalo na stališču nove teorije o »odejni zgradbi Alp« (Deckenbau der Alpen), ki je med geologi zbudilo ostro borbo za in proti.

Napisal sem razpravo »Zlatenska ploča« 1929, da rojake obvestim o važnem geološkem vprašanju po naziranju ene stranke. Kolikor mi je znano, se Kossmat ni izjavil o tej stvari v javnosti; sam pa je bil dolgo pristaš starejšega naziranja, torej da Zlatenska ploča leži na svojem mestu, nenarinjena od drugod. Kossmat je žal 1. dec. 1940 umrl.

Sicer pa opozarjam, da imamo prav med Ljubljano in Žirmi ozemlje izrazitih narivov

po načinu Winklerjeve narinjene Zlatenske ploče. Odkril pa jih je sam Kossmat (Überschiebungen im Randgebiete des Laibacher Moores, Comptes rendus du IX. Congrès internat. de Vienne, 1903). Ondi so obsežne grude karbonske tvorbe narinjene na več krajih nad triadno dobo.¹⁵

Die Beziehungen zwischen Erdbeben und atmosphärischen Bewegungen. S. A. aus d. Mitteilgn. d. Musealvereines f. Krain 1895, 415.¹⁶

Toplinske razmere Zagreba in Ljubljane. Zagreb. 1887. Glasnik hrv. naravoslov. društva, strani 49, tab. 1.

Nenadno enaki tir zračne topline obeh mest kaže, da sta obe mesti pod enakim vplivom velike Ogrske ali Panonske nižine, ki vpliva enako tudi v dolini reke Krke preko Novega mesta in ob Kolpi do Karlovca.¹⁷

Über das Klima des Karstes. Mitteil. d. Musealvereines für Krain, Laibach 1890, S 307—340.

Toplinska razlika med zrakom nad morjem in celo nad nizkim celinskim zaledjem je povsod na Zemlji povečana. Nikjer na Zemlji pa ni toliko kakor med severnim oddelkom Jadranskega morja in Panonsko nizino ter spričo vmes ležečega Dinarskega gorovja, ki tvori kraško ozemlje na to razliko prilagojena tla in vegetacijo. Vetrovi, ki vejejo preko gorovja, se spremenijo v preko gorovja padajoče vetrove, burjo in fen. Predmet pričujoče razprave je »kraška burja« po njenih fizikalnih lastnostih.¹⁸

Mehanika duševnega delovanja. Ponatis iz »Vede«, Gorica 1912.

Šele v zadnjih desetletjih so spoznali znanstveniki zamotano notranjo zgradbo možga-

nov, ki so naš miselni stroj (»Gedankenfabrik«, Goethe) in čudovito mehaniko njih duševnega poslovanja. Ti novi spoznatki so odpravili zgolj miselno (spekulativno) dušeslovje (psihologijo) in zgradili namesto nje zgolj izkustveno (empirijsko) fiziološko psihologijo, ki je prinesla na vseh poljih nove nazore in sploh novo umevanje bistva človeškega. Te nove dalekosežne spoznatke razlaga ta razprava, ki končuje s Prešernovimi verzi, posvečenimi prijatelju Korytku.¹⁹

Das Klima von Krain, 649 S. 8°. 1902.

Prva obširna klimatografija ene avstrijske dežele in njene okolice (Celovca, Maribora, Celja, Zagreba, Trsta, Gorice — zaradi primerjanja pritegnjene).²⁰

Širokočelni los. (*Alces latifrons*) v star. diluv. naplavini Ljublj. barja, 1912, Carniola, 14 str. 1. pod.²¹

Der diluviale See von Prečna. 6 S., Carniola 1919.²²

Zemeljski potresi pri Črnomlju v zvezi z geol. zgodovino krajine, 27 str., 2 sl. v besedilu. Spomenica v počast Gorjanovića 1925, Zagreb.²³

Geološki sprehodi po Goriškem, 40 str., 2 zemlj. načrta, 8 geol. prerezov, 4 fotograf. pod. Gorica, Socialna Matica, 1915.²⁴

Kod naj se potegne pravična državna meja? Ljubljana 1919, 12 str., 1 pod.²⁵

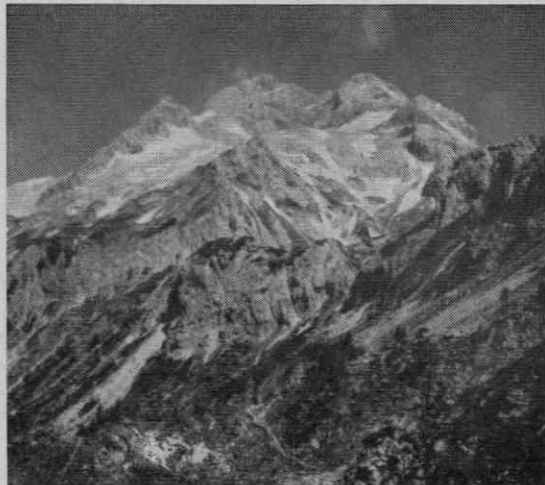
Laibacher Osterdbebenperiode 16. IV. 1895 — 31. XII. 1898. Sitzber. d. Akad. d. Wiss., Wien 16 S. 1899.²⁶

Erderschütterungen in Krain und Görz-Gradiska 1896—1915, 20 Jahrgänge., Akad. d. Wiss., Wien.

Hörnes und Seidl, Erdbeben in Untersteiermark u. Krain am 31. März 1904. Akad. d. Wiss. Wien. 48 S., 1 Karte, 1905.²⁷

Heritsch und Seidl, Das Erdbeben von Rann a. d. Save v. 29 Jänn. 1917. Tektonik der Bucht von Landstrass und ihre Beziehungen zu den Erderschütterungen, 9 Fig. u. 1 Karte, Wien 1919. 156 S., Akad. d. Wiss.²⁸

Razprava *Dinarskogorski fen*, ki je izšla l. 1935 na 124 str., v formatu 26 × 17, odkriva dotlej v Jugoslaviji neznan, fizikalno na poseben način usposobljen veter, ki pa ima izrazit vpliv na vreme. Naslanja se na enak med narodom dobro znan in znanstveno ponovno študiran veter na severni strani Alp ob črti Ženeva—Salzburg. Poglavitna nemška knjiga o vremenoslovju ali meteorologiji, Hann-Siring, Lehrbuch der Meteorologie, IV. izdaja 867 strani, razmotruje o njem na straneh 582—592. Fen je zlasti pozimi zelo topel in prinaša opozorljivo suh zrak, ki nebo jasni. Pri nas veje preko Dinarskega gorovja od jadranske strani proti

Triglav z Velega polja. Prizorišču velikih gorotvornih sil je Seidl posvetil razpravo o »Zlatenski ploči« (Foto F. Premru)

Panonski nižini, torej kot jugozahoden veter; razlikuje se pa od navadnega juga po svoji suhoti. Na južni strani Osrednjih Alp so ga poznali zgolj v Celovški kotlini, ko prihaja preko Karavank. V Ljubljani, Novem mestu, Zagrebu, Karlovcu, Sarajevu je bil neznan, enako v Beogradu. Šele gori imenovana razprava ga je spoznala in odkrila. Neki strokovnjak, ki je v Sarajevu rojen, mi je pisal, da se je nemalo začudil, ko je iz moje razprave izvedel, da je Sarajevo s fenom najbogatejše mesto v Evropi in nič manj se niso začudili strokovni krogi v Beogradu, da tudi nje obišče vsako leto izrazit fen.

Moja razprava je tudi v metodičnem oziru napredek in bo dosedanje znanje o fenu na severni strani Alp vzpodbudila in oplodila. Srečnega se čutim, da s tako ponosno in čvrsto razpravo zaključujem pravi znanstveni oddelek pričujočega poročila o svojem življenju.²⁹

O razmerju med človekom in krščanskim Bogom oziroma poganskimi bogovi uči verouk. O razmerju med človekom in človekom pa uči sociologija ali kulturologija. Sprva je duhovščina vladala vse človeško znanje. Ko je pa le-to narastlo, so se posamezne panoge znanja spričo rastočega obsega ločile od nje in osamosvojile. Šele v novjšem času se osamosvaja sociologija. Velik del od nje so prevzele moderne države v določbe svojega državljanskega prava.

Vprašanje o bistvu vere ali religije se smatra za kočljivo. Ob vstopu na visoko šolo ali univerzo prihaja marsikateremu dijaku ta problem resno v zavest. Ob zrelejšem umu mu prihaja to ali ono, kar so ga učili v gimnaziji, dvomljivo. Svetovalca ne najde. Jaz sam se v ustmeni razgovor o tem predmetu nisem nikdar in nikjer spustil; še manj pa v prigovarjanje za to ali ono naziranje.

Doživel sem pa zgled o kočljivosti tega predmeta. Navajam ga.

Moj brat, dve leti mlajši od mene, bivši učencec tretjega razreda gimnazije, po očetovi smrti steklarski mojster in posestnik v Novem mestu, med drugim posestnik mlina, je prisedel pred desetimi ali več leti k svojemu mlinarju in tožil o svojem bratu — torej o meni, ki to pišem —, da ne hodim k nedeljski maši, češ da sem — brezverec. Vest o tem razgovoru se je v malem Novem mestu razširila in prišla do župništva ali kapiteljskega zbora kanonikov in v Ljubljano v politični časnik ter ostala baje v le-tem skozi dalj časa oglodovana kost. In še ko me je novo ustanovljena akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani visoko počastila ter izvolila za svojega dopisujočega

člana, me je omenjeni časnik označil za — brezverca.

Izobražencu, ki je ves teden v uradu, v pisarni, v šoli itd., se dviga religiozno razpoloženje mnogo bolje kakor v cerkvi, v naravi, najveličastnejšem svetišču. Preprostem kmetovalcu pa je kretanje v naravi vsakdanje opravilo. Njegova čustva dvigne umetniško izdelan oltar s svojimi stebri in izklesanimi liki, vmes postavljenimi, učinkoviteje. Seveda pa tudi nekako teatralno izvedena liturgija in v posebnem ornatu, kakršnega so imeli že predkristjanski duhovniki.

Za kulturne stanove, ki so nastali po blagodejnem pokristjanjenju, cerkev nima predpisanih posebnih nedeljskih obredov. Nedeljo sem praznoval najraje v naravi.

Leta 1927 sem priobčil malo knjižico *Moderne izobrazba*, ki je pobudila poleg živahnega odobravanja tudi mnogo srditega nasprotja.³⁰ Napisal sem jo kot naravoslovec-sociolog po načelih angleškega modroslovca Spencerja, ki so jih tudi napredni Nemci sprejeli. Pričakoval sem, da napiše pa teolog

Tisi na Hribu nad Solčavo, ki je med največjimi tisami pri nas, je Seidl posvečal mnogo pozornosti in jo omenja tudi v svoji knjigi »Kamniške ali Savinjske Alpe«

(Foto dr. V. Petkovšek)

slično knjižico v svojem smislu! Oglasil pa se je v cerkvenem smislu marveč posvetnjak z umazano golido in revnim znanjem. Njegovi ugovori kažejo le preveč golot v njegovem znanju in ne ravno kako spoštljivo znanje.

Je-li res katoliška cerkev edini vir morale in moralnosti? V ječah vidimo kot kršitelje morale v zelo pretežni večini ljudi iz nižjih razredov človeške družbe, torej prav take, ki so vzgojeni po cerkveni morali; više izobraženih obsojencev pa je ondi absolutno in relativno mnogo manj.

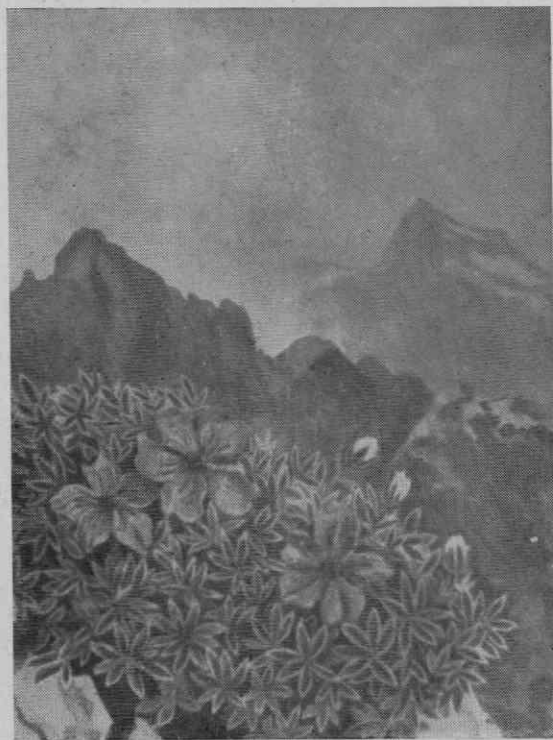
Pravi cilj človeške izobrazbe je dosežati trojni občečloveški ideal:

resnico, ki je plod spoznanja,

blagoto, ki je izraz socialno usmerjene volje, in

lepoto, ki je tretje močno gibalo naše duševnosti v smeri navzgor.

In cilj vsemu izobrazbenemu napredovanju je izražen na sklepni strani 76. knjižice.³¹

Blestiči petprstnik (*Potentilla nitida*) je pritlikava blazinasta trajnica z velikimi rdečimi cveti, ki nas spominjajo na cvete breskev. Uspeva le na najvišjih vrhovih Južnih Apneniških Alp. Ferdinand Seidl je markantno cvetko povezal s staro slovensko pravljico o Zlatorogu s tem, da je blestiči petprstnik proglasil za »rožo mogoto«, to je za bajeslovno *triglavsko rožo*, ki je zrasla iz Zlatorogove srčne krvi. Brž ko je ranjeni Zlatorog použil nekaj cvetov triglavske rože, je ozdravel in se pognal proti divjemu lovcu ter ga pahnil v prepad.

Slika nam kaže triglavsko rožo z Rokava v Skrlatiški skupini, v ozadju Triglav (po akvarelu J. Trpina)

Sklepam ob zadovoljivi zavesti, da mi je življenje potekalo v službi mile domovine, in je bilo — četudi ob skromnih močeh — posvečeno resnici, blagoti in lepoti.

OPOMBE

1. Kasnejši lastnik J. Weiss je dal vzdati nov portal, a na sklepnik je dal vklesati svoj monogram z letnico 1897. Hiša je danes v lasti ljudskega premoženja. Je nadstropna, a razlika v višinah pritličja je posledica cestnega vzpona na tem mestu. Prvotno stanovanje je bilo kasneje preurejeno v prodajalnico. Nekdanji Kokličev hotel je bil v obsegu občestnega trakta odstranjen po poružitvi, ki jo je povzročilo nemško bombardiranje 1945. leta. V osnovi pa je to bila hiša, ki jo je zgradil verjetno po svoji zamisli in daroval l. 1668 beneficiatu bratovščine rožnega venca novomeški kanonik Matija Kastelec (1620—1688), pisec nabožnih tekstov, latinsko-slovenskega slovarja in ljubitelj arhitekture. Pod njegovim vodstvom je bilo izdelano pročelje frančiškanske cerkve in je bil postavljen zvonik. O tem priča tudi njegov nagrobni napis:

Hic Mathias Castellez Canonicus jacet
qui etiam mortuus non tacet.

Loquitur hic in fornice et turri
nec silent alibi muri.

Hic sciens architecturam
fecit sibi hanc sepulturam.

Nad portalom je bil do porušitve kamniten Marijin relief z značilnim napisom: Sub potestate Mariana vivet aedes Castelziana. Ta se danes močno poškodovan hrani v Dolenjskem muzeju. Hiša je bila z vrtom vred prodana l. 1796. V nji je bil v Seidlovih mladih letih nemški kazino. — 2. Tudi ta hiša je bila v obsegu občestnega trakta po nemškem bombardiranju leta 1945 odstranjena. Bila je v lasti prirodoslovčeve sestre Marije Seidl in je v nji bival in umrl Ferdinand Seidl. Na oknu svoje delovne sobe v nadstropju je imel pritrjene skromne meteorološke naprave. — 3. Vezava imena Seidl s slovensko besedo čebela (včedla) je nevzdržna tako glede svojega konsonantizma kakor tudi glede korenkega vokala. Najverjetneje je, da je beseda izposojena iz nemščine. (Po I. Koštiálu in F. Tomšiču.) — 4. Prirodoslovčev oče Ferdinand ni umrl 25. avgusta l. 1882, kakor je navedeno v avtobiografiji, marveč 25. septembra navedenega leta. »Slovenski Narod« je priobčil 26. septembra 1882. leta pod »Telegrami ‚Slovenskemu Narodu‘: Rudolfovo 26. septembra. Naznanjamo pretužno vest, da je naš iskreni rodoljub, izgleden narodnjak gospod Ferdo Seidl, včeraj o polu desetih zvečer umrl. V ta-istem časniku je dne 4. oktobra 1882 izšel opis pogreba. Nagrobni govor je imel novomeški notar dr. I. Poznik. »Dolenjske novice« tedaj še niso izhajale; izhajale so od l. 1885 do 1919. — 5. Umrl je 1. decembra leta 1942. V pretresljivem spominu mi je zadnje srečanje z njim v začetku okupacije, ki ga je duševno strla in mu odvzela poslednje življenjske moči. — 6. To je starost, ki jo je dosegel ob smrti. Kako je le-ta prišla v originalni tipkopis avtobiografije, ki mi ga je poklonil, mi ni jasno. ? Dr. A. Böhm je prišel leta 1872 suprirat obolelega profesorja Zajca, ko je bil Seidl šeststolet, a je

skoraj obolel tudi sam in že konec leta je bil prestavljen v Olomuc. V letnem poročilu novomeške gimnazije l. 1872 je dr. Böhm objavil razpravo »Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Rudolfswert.« — 8. I. Fischer je nasledil ravnatelja I. Zeindlerja 4. septembra 1874. leta ter je služboval v Novem mestu do konca avgusta 1885. leta. — 9. I. Ziendler je bil prvi ravnatelj novomeške gimnazije v obdobju, ko jo je leta 1870 prevzela država v svojo oskrbo. Odšel je konec l. 1874 v Gorico. — 10. Ne gre tu za renesančni slog, marveč za nepomembni, do neke mere na renesančni slog naslonjeni tako imenovani »baumajstrski slog« s konca stoletja. — 11. Ta doba je bila, kakorkoli že je našla Seidla pripravljene za vsakršno sodelovanje, vendarle zanj usodna. Omrtvičila je njegovo znanstveno delo, ki se ni moglo do kraja razmahniti v vzdušju malomeščanskega okolja. čeprav je bil tedaj poln prekipajočih energij in na vrhuncu svojih ustvarjalnih moči. Usodno zanj je bilo, da se ni zaradi pretirane skromnosti ob ustanovitvi ljubljanske univerze odzval povabilu, da prevzame stolico za geologijo na filozofski fakulteti. Odzval pa se je kasneje, leta 1926, vabilu, da sodeluje pri geološko-paleontološkem inštitutu na ljubljanski univerzi ter je s svojim raziskovanjem geološke zgradbe novomeške okolice pripomogel h geološkemu kartiranju Dolenjskega. Žal ni tega svojega proučevanja zaključil s samostojnim delom o »terciarni dolini novomeške Krke«, s problemom, ki ga je prevzel in navdušil. Deloma je to onemogočalo tudi njegovo materialno stanje, ker je imel kot staroupokojenec le zelo skromne dohodke. Ko sem ga nagovarjal k temu delu, mi je objasnil v pismu, da mu ni mogoče napisati take študije o Dolenjskem, »za katero mi manjka večletnega študija na ozemlju etc., ki mi kot staroupokojenca že z denarnega stališča ni bilo možno.« Kako lepi so moji spomini nanj, ko je s prepričljivo in zanosno besedo z razglednega mesta nad Prečno, s Trške gore ali Hmeljnika pričaral vpogled v dogajanja davno minulih dob in odredil z večjo roko poznavalca obrise pokrajine, smeri vodotokov, obrežja nekdanjega morja in diluvialnega Prečenskega jezera! — 12. Seidlovo znanstveno delo je izredno obsežno in se nanaša na raznolična prirodoslovna področja, ki jih je v teku svojega nad 50-letnega aktivnega znanstvenega dela proučeval in rezultate tega neutrudnega prizadevanja publiciral v knjigah, razpravah, člankih in ocenah; celó njegove ocene preraščajo često namembni okvir in se po svoji vsebinski tehtnosti uvrščajo kar med samostojna, izvirna dela. Prvo svojo razpravo »Napovedovanje vremena na znanstveni podlagi« je Seidl priobčil leta 1884 v Ljubljanskem listu, s poslednjem temeljno razpravo o Dinarskogorskem fenu, ki je izšla kot posebni odtis Geografskega vestnika leta 1935, je zaključil publicistično znanstveno delo. Ni slučaj, da se obe nanašata na področje klimatologije odnosno meteorologije, ki jima je poleg geologije posvetil največjo pažnjo in je skozi več kot pol stoletja neumorno trikrat na dan zabeleževal meteorološke podatke, počenši z letom 1885 v Krškem, nadaljeval pa v Gorici in zaključil v Novem mestu. Znanstveno delo, ki ga Seidl navaja v avtobiografiji, še zdaleč ni popolno; njegovo obsežno bibliografijo je podal in kritično komentiral naš vodilni geolog in paleontolog I. Rakovec v I. knjigi Letopisa akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani leta 1945. — 13. S tem delom je zaslovel Seidl pri nas predvsem kot geolog, ki zna zamo-

tane pojave, kakršne nudi naša zemlja, posebej pa že takrat turistom zelo priljubljene Savinjske Alpe, na mikaven način ponazarjati in zadovoljivo razrešiti. (Po I. Rakovcu.) — 14. Ob vodilni misli, da pronikne v življenje našega alpskega rastlinstva na modernih bioloških osnovah, je Seidlu v polni meri uspelo, da je v poljudni obliki, s poetičnim zanosom približal bralcu tudi najzanimivejše probleme. Dovolj zgornjo prič o tem njegov opis navadnega regrata kot klasični primer lepo podane prirodoslovne tvarine. — 15. Seidlova domneva o nastanku Zlatske plošče se bistveno razlikuje od Kossmatove in Winklerjeve. Dasi se današnja geološka spoznanja o tem vprašanju bolj nagibajo v prid Kossmatovi kot Seidlovi in Winklerjevi domnevi, je vendarle Seidl tudi s tem svojim delom v nemali meri izpopolnil sliko, ki sta jo o tem predmetu podala Kossmat in Winkler. (Po I. Rakovcu.) — 16. Seidl je med prvimi trdil, da izzovejo potresne sunke klimatski faktorji. Na to delo se v strokovni literaturi še sedaj sklicujejo in ga primerno upoštevajo. (Po I. Rakovcu.) — 17. Po prvih posegih v meteorološke in klimatološke probleme je ta razprava temeljita in z vsem znanstvenim aparatom opremljena in se po zrelosti močno razlikuje od avtorjevih prvencev. (Po I. Rakovcu.) — 18. Seidl nam ni podal le podobo klime v splošnem. Ozrl se je tudi na posamezne predele in razreševal zamotane lokalne klimatološke probleme, ki jih je v našem tipično »prehodnem« ozemlju nešteto. V tem delu nam je predočil podrobno klimatske poteze našega zanimivega Tržaškega krasa. (Po O. Reji.) — 19. Seidlov spis »Mehanika duševnega delovanja« je naravoslovno materialističen, eksaktno in dobro podan opis duševnega dela. Seidl se v njem nikjer ne spušča v analizo kakršnih koli idej, marveč po najboljšem znanju niza dejstva. V tem je docela moderen, docela na naši, kakor tudi na Haecklovi strani. (Prim. Lenin, Materializem in empiriokritizem, slov. prevod stran 284 in 385.) Danes zlepa noben razumen človek ne dvomi o tem, da so možgani res »instrument, ki omogoča nastajanje intelektualnih fenomenov.« (Po Branku Rudolfu.) — 20. Na osnovi meteoroloških opazovanj v Sloveniji, ki so se pričela uveljavljati od leta 1850 dalje, je bil Seidl prvi, ki se je lotil nabranega znanstvenega gradiva in je v tem svojem temeljnem delu podal izčrpano vse klimatološke izsledke naše domovine, zakaj kljub temu, da je bilo delo omejeno samo na Kranjsko, obsegajo klimatološke tabele tudi podatke za vse najvažnejše kraje izven nje. V njem je podana trdna osnova za nadaljnja meteorološka raziskovanja Slovenije. Žal je zaradi tesno odmerjenega prostora moralo izpasti poglavje o zračnem tlaku in vetrovih. (Po O. Reji in I. Rakovcu.) — 21. Da ni Seidl v tem delu prišel do poslednjih zanesljivih znanstvenih zaključkov v pogledu datiranja glin na Ljubljanskem barju, ni bila njegova krivda, saj takrat, ko je proučeval ta problem, še niso bili znani vsi elementi talnih razmer niti ni bilo znanstveno izročilo v tem pogledu zanesljivo. (Po I. Rakovcu.) — 22. Ko se je preselil Seidl po izbruhu prve svetovne vojne v rodno Novo mesto, je obrnil svojo pozornost takoj novi okolici. Najdba fosilnih školjk in polžev v glini pri Prečni mu je dala povod za to razpravo. Povsem pravilno je ugotovil, da je nastalo v diluvialni dobi pri Prečni zaradi zajezite jezero. V zvezi s tem je skušal pojasniti nastanek vse Krške doline. Prišel je do sklepa, da je zgornji del Krke, to je od izvira do Soteske, vezan na dinarsko pre-

lomno črto, ob kateri se je planota z Rogom dvignila višje od onstran preloma ležeče Ajdovske planote. Dognal je, da teče Krka od Soteske navzdol po nižinskem ozemlju, ki je v dviganju zastalo in je po vmesni skalnati pregradi razdeljeno v dva dela, v Krško polje in prečensko kotlino. Opazil je, da je savski vršaj, s katerim je prekrita ravnina Krškega polja, notisnil Krko tik ob Gorjance. Ugotovil je prelomno črto na južni strani ajdovske planote in s tem vsaj delno pojasnil tektonski nastanek prečenske kotline. (Po I. Rakovcu.) — 23. Seidlu se je posrečilo najti zvezo med potresi in geološko zgradbo in je njegova razprava v polni meri dosegla svoj cilj ter je to prva slovenska morfološka razprava in prvi izčrpni in sodobnim zahtevam ustrezajoči geološki opis Bele krajine. (Po I. Rakovcu.) — 24. Na izletih, ki jih je delal iz Gorice v bližnjo in daljnjo okolico, je bistro opazoval, kar so ugotovili geologi pred njim, marsikaj pa je tudi sam zasledil in dognal ter tako izpopolnjeval gradivo za oris geološke preteklosti te pokrajine. V tej knjižici je prav poljudno opisal vse geološke dobe, ki se s svojimi usedlinami in kamninami uveljavljajo na Goriškem. (Po I. Rakovcu.) — 25. Z znanstvenimi argumenti, temelječimi na enotnosti geološke zgradbe naše domovine, se je Seidl vključil v boj za naše pravične meje po končani prvi svetovni vojni. — 26. Pravzaprav »Übersicht der Laibacher Osterdbebenperiode für die Zeit vom 16. April 1895 bis Ende December 1898«. V tej pomembni razpravi je Seidl pokazal, koliko časa so se še javljali in kako so pojemali potresni sunki, ki so spadali v velikonočno rojno dobo. (Po I. Rakovcu.) — 27. Pravzaprav »Übersicht über das Erdbeben in Untersteiermark und Krain.« — 28. Skupaj s Heritschem je Seidl obhodil v juliju in avgustu vse Krško polje in obrobno hribovje. Napravila sta nato prvo, sodobnim zahtevam ustrezajočo geološko karto severnega dela Gorjancev. V tem delu sta podala nešteto podrobnih geoloških profilov, ki nudijo še mnogo neizrabljenega gradiva za geološko zgodovino omenjene pokrajine. Nedvomno je v tem delu precejšen prav Seidlov delež, ker je že sam pred tem raziskal nekatere predele v obližju. (Po I. Rakovcu.) — 29. Ko se je ustanovila slovenska univerza v Ljubljani in na njej Geografsko društvo, je vstopil tudi Seidl v njegov krog in bogatil slovensko znanost s svojim neumornim raziskovanjem. S to razpravo nam je podal temeljito študijo o tem doslej samo slutenem pojavu naše domovine. Odkril nam je s tem marsikaj, kar še sploh ni bilo znano znanstvenemu svetu, to toliko bolj, ker je raziskoval vse ozemlje od Ljubljane do Sarajeva. (Po O. Reji.) — 30. Popularen izraz vere v prirodoslovje XIX. stoletja in njegov svetovni nazor kot podlago za vse izobrazbe, izražen v ostri antitezi do cerkvenih nazorov; po pogledih na družbo pa izraz liberalne optimistične vere

v napredek človeštva, ki se pa ne zaveda teže konfliktov in protislovij v družbi, v kateri živi. Zelo značilen izraz njegovih nazorov. (Po Fr. Zwittru.) — 31. Ta trojni Goethejev ideal je podal Seidl na predvečer življenja v knjigi »Moderna izobrazba« kot nekako duševno oporoko doraščajočemu pokolenju.

»Medtem je duh njegov hitel naprej
k resnici, plemenitosti, lepoti.«
Goethe.

Za marsikatero dragoceno pojasnilo, nasvet in pomoč se zahvalim akademikoma J. Hadžiju in posebej I. Rakovcu, ki mi je dal ljubeznivo na razpolago gradivo o Seidlu in je h koncu pregledal opombe. Iskrena zahvala velja prijateljem Franu Zwittru in Branku Rudolfu, ki sta s toplo zavzetostjo in v istovetnih pogledih na Seidlovo življenjsko delo nudila potrebno vzpodbudo in dragoceno pomoč.

BIBLIOGRAFIJA O SEIDLU

Ferdinand Seidl, Letopis Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, Prva knjiga, 1938—1942, Ljubljana 1945. Življenjepis na str. 261 je spisal univ. prof. Fran Ramovš, oris in oceno Seidlovega znanstvenega dela na str. 262—290 pa univ. prof. Ivan Rakovec.

Rakovec Ivan, Ferdinand Seidl, Bulletin scientifique — Conseil des Académies de la RFP Yougoslavie, Zagreb 1956.

Grošelj P., I. Rakovec, O. Reja, Ferdinand Seidl, Ob osemdesetletnici, Proteus, L. III. Ljubljana.

Bohinec Valter, Razvoj geografije v Sloveniji, Geografski vestnik, I, Ljubljana 1925.

Bohinec Valter, Profesor Ferdo Seidl — sedemdesetletnik, Geografski vestnik, II, 1926.

Bohinec Valter, Ob osemdesetletnici profesorja Ferda Seidla, Planinski vestnik, XXXVI, 1936.

Bohinec Valter, Sedemdesetletnica prof. Ferda Seidla, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo VII/VIII, 1926—1927.

Bohinec Valter, Zum 80. Geburtstag Ferdinand Seidls. Prager Presse, XVI/70, 10. III. 1936.

Vrhonec Ivan, Zgodovina Novega mesta, Ljubljana 1891.

M(ušič) M(arjan), Spomini na prof. Ferda Seidla, Jutro, 12. XII. 1942.

Oblak Josip Ciril, »Prijatelj Seidl — sebi v spomin!«, Jutro, 15. XII. 1942.

Dr. Mušič Drago, Še nekaj spominov na prof. Ferda Seidla, Jutro, 5. I. 1943.

Ilešič Svetozar, Ob osemdesetletnici profesorja Ferda Seidla, Misel in delo, 1936.

Oblak Josip Ciril, K sedemdesetletnici Ferdu Seidlu, Planinski vestnik, 1926.

